

Agata Tarnacka¹

Skarga nadzwyczajna jako instrument kontroli zgodności prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji

Słowa kluczowe: kontrola nadzwyczajna, sąd najwyższy, skarga nadzwyczajna, zasada demokratycznego państwa prawnego

Keywords: extraordinary control, supreme court, extraordinary complaint, principle of a democratic state ruled by law

Streszczenie

Do zadań Sądu Najwyższego należy sprawowanie wymiaru sprawiedliwości poprzez kontrolę nadzwyczajną prawomocnych orzeczeń sądowych w celu zapewnienia ich zgodności z art. 2 Konstytucji RP, gdzie unormowana została zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Zadaniem tego środka zaskarżenia jest korygowanie prawomocnych orzeczeń sądowych dotkniętych fundamentalnymi wadami prawnymi, które nie powinny zapaść w demokratycznym państwie prawnym. W niniejszej pracy za hipotezę badawczą przyjęto istotność funkcjonowania skargi nadzwyczajnej z uwagi na afirmowaną przezeń zasadę demokratycznego państwa prawnego. Weryfikacji hipotezy badawczej dokonano za pomocą metody polegającej na analizie funkcjonowania skargi nadzwyczajnej. Rozważania przeprowadzone na przykładzie wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., sygn. akt I NSNc 2/19 pozwoliły na potwierdzenie hipotezy i wysnucie wniosku, że ochrona realizowana przez przedstawiony środek kontroli to znaczący instrument wspierania skutecznego wymiaru sprawiedliwości, a zadanie Sądu Najwyższego, jakim jest kontrola nadzwyczajna prawo-

¹ ORCID ID: 0000-0003-0003-4748, magister, Uniwersytet Jagielloński. E-mail: a.tarnacka@doctoral.uj.edu.pl.

mocnych orzeczeń sądowych w celu zapewnienia ich zgodności z art. 2 Konstytucji RP to ważna i potrzebna kompetencja.

Abstract

Extraordinary Complaint as an Instrument for Controlling the Compliance of Final Judgments with Art. 2 of the Constitution of Poland

The Supreme Court is responsible for administering justice through extraordinary control of final court judgments in order to ensure their compliance with art. 2 of the Polish Constitution. In this paper, the research hypothesis is the significance of the functioning of an extraordinary complaint due to the principle of a democratic state ruled by law that it affirms. The research hypothesis was verified by the method of analyzing the functioning of an extraordinary complaint. Considerations on the basis of the judgment of the Supreme Court of May 8, 2019, file ref. no. I NSNc 2/19 allowed to confirm the hypothesis and to draw a conclusion that the protection afforded by the presented control measure is an important instrument for supporting effective administration of justice, and the presented task of the Supreme Court concerning the compliance of judgments with Art. 2 of the Constitution is an important and necessary competence.

✱

I. Wstęp

Środek kontroli nadzwyczajnej drugiego rzędu², jakim jest skarga nadzwyczajna funkcjonuje w polskim porządku prawnym od 3 kwietnia 2018 r., czyli dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym z 8 grudnia 2017 r.³ W drodze tej ustawy Sądowi Najwyższemu została nadana nową kompetencją, jaką jest sprawowanie wymiaru sprawiedliwości poprzez kontrolę nadzwyczajną prawomocnych orzeczeń sądowych w celu zapewnienia ich zgodności z art. 2

² A. Kotowski, *Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9, s. 51–52; inaczej: Gruszecka D., *Podstawy skargi nadzwyczajnej w sprawach karnych – uwagi w kontekście „wypełniania luk w systemie środków zaskarżenia”*, „Palestra” 2018, nr 9, s. 29.

³ Ustawa z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2018, poz. 5 ze zm.) (dalej: u.SN).

Konstytucji RP⁴, czyli zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Kompetencja ta realizowana jest przez rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych⁵. Zapewnienie praworządności i sprawiedliwości społecznej⁶ stało się podstawowym celem skargi nadzwyczajnej. W niniejszej pracy za hipotezę badawczą przyjęto istotność funkcjonowania tego instrumentu kontroli, przy czym założono, że doniosłość ta występuje właśnie z uwagi na zasadę demokratycznego państwa prawnego, bowiem – jak już wyżej wspomniano – kontrola nadzwyczajna prawomocnych orzeczeń sądowych służy zapewnieniu ich zgodności z art. 2 Konstytucji RP. W celu weryfikacji hipotezy dokonano analizy funkcjonowania skargi nadzwyczajnej, w tym przedstawienia sprawy o sygn. akt I NSNc 2/19, zakończonej wyrokiem Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r.

Jak podnosi się w orzecznictwie, skarga nadzwyczajna nie stanowi instrumentu ponownej kontroli instancyjnej, ale instrument skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności aktów jurysdykcyjnych⁷. Została wprowadzona w celu zaradzenia podnoszonym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego⁸ ograniczeniom skargi konstytucyjnej, która nie pozwalała na adekwatną reakcję względem orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych, które wprawdzie zapadały z naruszeniem zasad konstytucyjnych, jednak w oparciu o przepisy, którym nie można było czynić zarzutu niekonstytucyjności⁹. Środek ten stanowi odpowiedź na deficyt nadzwyczajnych środków zaskarżenia pozwalających na eliminację rażąco wadliwych orzeczeń z poszanowaniem prawa

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) (dalej: Konstytucja).

⁵ Por. art. 1 pkt 1 lit. b u.SN.

⁶ Zob. L. Bagińska, *Skarga kasacyjna i nadzwyczajna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020, s. 304.

⁷ Wyrok SN z 2 czerwca 2021 r., sygn. akt I NSNc 178/20 LEX nr 3181539; Jego zgodność z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka była wyjaśniana w orzecznictwie Sądu Najwyższego; zob. wyroki SN z 28 października 2020 r., sygn. akt I NSNc 22/20, pkt 1–6, OSNKN 2021/1/4; z 25 listopada 2020 r., sygn. akt I NSNc 57/20, pkt. 1–5, LEX nr 3093105.

⁸ Wyrok TK z 19 lutego 2003 r., sygn. akt P 11/02, pkt 5.

⁹ Zob. sygnalizacja pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego dokonana 12 marca 2003 r., sygn. akt S 1/03, OTK ZU 2003, nr 3A, poz. 24; zob. także: Balcerzak M., *Skarga nadzwyczajna do Sądu Najwyższego w kontekście skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Palestra” 2018, nr 1–2, s. 20.

do sądu¹⁰, przy afirmacji zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej¹¹. Inaczej mówiąc, zadaniem skargi nadzwyczajnej jest korygowanie prawomocnych orzeczeń sądowych dotkniętych fundamentalnymi wadami prawnymi¹², które nie powinny zapaść w demokratycznym państwie prawnym. W ten sposób stanowi ona wzmocnienie systemu ochrony konstytucyjnych praw i wolności¹³. Skarga nadzwyczajna porównywana jest do rewizji nadzwyczajnej obecnej w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r.¹⁴, jednak jak wskazuje się w doktrynie, porównania te są poprawne tylko w jakimś ogólnym koncepcyjnym wymiarze¹⁵.

Ochrona realizowana przez ten środek zaskarżenia stanowi ostateczną możliwość weryfikacji zgodności z prawem prawomocnych orzeczeń. Wnieсение skargi nadzwyczajnej możliwe jest, co do zasady w ciągu 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia¹⁶, i tylko wtedy, gdy nie jest już możliwe wnieśnienie innego środka zaskarżenia¹⁷. Co istotne, skarga nadzwyczajna może być wniesiona także w sytuacji, gdy strona wcześniej nie skorzystała z przysługującego jej innego tj. zwykłego środka zaskarżenia¹⁸. Podmioty legitymowane do jej wniesienia to Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik

¹⁰ Zob. wyrok TK z 19 lutego 2003 r., sygn. akt P 11/02, pkt 5.

¹¹ Wyrok SN z 1 grudnia 2021 r., sygn. akt I NSNc 555/21, niepubl.

¹² Postanowienie SN z 28 września 2020 r., sygn. akt I NSNc 51/19, LEX nr 3056621.

¹³ A. Michalak, *Skarga nadzwyczajna – dopełniający czy konkurencyjny wobec skargi konstytucyjnej instrument ochrony konstytucyjnych wolności i praw jednostki*, „Przeгляд Sejmowy” 2019, nr 2(151), s. 90.

¹⁴ Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.).

¹⁵ A. Kotowski, *Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9, s. 60.

¹⁶ Art. 89 § 3 u.SN.

¹⁷ Art. 89 § 1 u.SN.

¹⁸ Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 października 2019 r. sygn. akt I NSNZP 2/19, OSNKN 2020/2/11, wskazał, że skarga nadzwyczajna może być wniesiona w przypadku nieskorzystania przez stronę ze zwyczajnego środka zaskarżenia, jak i innego nadzwyczajnego środka zaskarżenia, pomimo możliwości ich wcześniejszego wniesienia.

nik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów¹⁹. Od początku działania instytucji skargi nadzwyczajnej, do końca 2021 r., na skutek jej wniesienia, wydanych zostało prawie dwieście rozstrzygnięć merytorycznych, z czego blisko połowa to rozstrzygnięcia uchylające zaskarżone orzeczenia²⁰.

II. Podstawa ogólna skargi nadzwyczajnej

W art. 89 u.SN określono podstawy materialne²¹ skargi nadzwyczajnej, które obejmują jedną przesłankę ogólną oraz trzy przesłanki szczegółowe²². Co istotne, każda skarga nadzwyczajna musi znaleźć swoją podstawę w przesłance ogólnej oraz – jednocześnie – w co najmniej jednej z trzech przesłanek szczególnych²³.

Spełnienie przesłanki szczególnej ma miejsce, gdy występuje co najmniej jedna z poniższych okoliczności (art. 89 § 1 pkt 1–3 u.SN):

- orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP;
- orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie;
- zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

¹⁹ Art. 89 § 2 u.SN; zob. więcej: J. Kosowski, *Skarga nadzwyczajna jako nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia w procesie karnym. Zagadnienia wybrane*, [w:] *Zmiany w Sądzie Najwyższymi ich wpływ na ostateczny wynik postępowań sądowych*, red. D. Gil, A. Piasecki, Kraków 2019, s. 71–72; W praktyce, strona zainteresowana uchyceniem orzeczenia, składa wniosek do podmiotu legitymowanego o wystąpienie ze skargą nadzwyczajną do Sądu Najwyższego.

²⁰ Należy również zwrócić uwagę, że liczba skarg zwróconych z powodu braków formalnych przewyższa liczbę rozstrzygniętych merytorycznie. Braki formalne stanowią, bowiem duży problem; zob. także: A. Domańska, *Czy skarga nadzwyczajna do sądu nadzwyczajnego spełniła swoje cele?*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica” 2020, nr 93, s. 114.

²¹ Ze względu na temat oraz ograniczoną objętość niniejszego opracowania skupiono się wyłącznie na przesłance materialnej ogólnej.

²² Zob. więcej: Radajewski M., *Skarga nadzwyczajna (wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 3, s. 65–68.

²³ Art. 89 § 1 *in principio* w zw. z art. 89 § 1 pkt 1–3 u.SN; zob. także: postanowienie SN z 25 czerwca 2020 r., sygn. akt I NSNc 48/19, LEX nr 3020700.

Spełnienie przesłanki ogólnej zaś następuje, gdy:

- uchylenie zaskarżonego orzeczenia jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej²⁴.

Z zasady demokratycznego państwa prawnego wypływa szereg zasad szczegółowych, które nie zostały sklasyfikowane w żadnym katalogu, który miałby charakter wyczerpujący. W doktrynie, wśród tych zasad wymienia się: zasadę sprawiedliwości proceduralnej, zasadę ochrony zaufania obywatela do państwa, zasadę ochrony praw słusznie nabytych, zasadę ochrony interesów w toku, zasadę niedziałania prawa wstecz, zasadę *ne bis in idem*, zakaz nadmiernej ingerencji²⁵, bezpieczeństwo prawne jednostki, zasadę jednoznaczności prawa, zakaz tworzenia uprawnień pozornych, nakaz zachowania odpowiedniej *vacatio legis*, a także zasadę *lex retro non agit*²⁶. Jak podkreślił Sąd Najwyższy, art. 89 § 1 *in principio* powinien być interpretowany w zgodzie z Konstytucją RP, z uwzględnieniem bogatego dorobku nauki prawa i orzecznictwa, które wydobycie z art. 2 Konstytucji RP liczne szczegółowe zasady pochodne, w tym zasadę ochrony równej godności człowieka, zasadę sprawiedliwości proceduralnej, zasadę ochrony zaufania obywatela do państwa²⁷. W ocenie Sądu Najwyższego również zasada dobra dziecka zalicza się do wiodących zasad polskiego porządku konstytucyjnego i jako taka stanowi istotną składową zasady demokratycznego państwa prawnego²⁸.

Warto zwrócić uwagę, że zasady wywiedzione z art. 2 Konstytucji RP zakresowo się pokrywają i stanowią różne perspektywy standardów składają-

²⁴ Wymóg ten zalicza się do tzw. klauzul generalnych, co wiąże się z niemożnością ustalenia jednoznacznych kryteriów pozanormatywnych stosowanych do oceny jego spełnienia. Por. E. Marszałkowska-Krześ, *Skarga nadzwyczajna – dopuszczalność i specyfika*, [w:] *Zmiany w Sądzie Najwyższymi ich wpływ na ostateczny wynik postępowań sądowych*, red. D. Gil, A. Piasecki, Kraków 2019, s. 56; Zob. także: L. Bagińska, *Skarga kasacyjna i nadzwyczajna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020, s. 307.

²⁵ B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2017, s. 181–193; W. Sokolewicz, M. Zubik, *uwagi nr 30–38 do art. 2*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. I, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, s. 127–140.

²⁶ P. Tuleja, *Komentarz do art. 2*, [w:] *Konstytucja RP, Komentarz do art. 1–86*, t. 1, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 223–228.

²⁷ Zob. B. Banaszak, *op.cit.*, s. 181–193; W. Sokolewicz, M. Zubik, *op.cit.*, s. 127–140.

²⁸ Postanowienie SN z 14 kwietnia 2021 r., sygn. akt I NSNc 36/21, OSNKN 2021/3/22.

cych się na całościową zasadę demokratycznego państwa prawnego²⁹, a naruszenie choćby jednej z takich zasad oznacza spełnienia przesłanki ogólnej, bez której nie może dojść do uwzględnienia skargi nadzwyczajnej.

Jak wskazał SN w postanowieniu z 27 stycznia 2021 r., sygn. akt I NSNc 98/20, z punktu widzenia dopuszczalności skargi nadzwyczajnej, konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej ma fundamentalne znaczenie³⁰. Brak właściwego przedstawienia i uzasadnienia naruszenia art. 2 Konstytucji RP stanowi jedną z podstaw nieuwzględnienia tego środka zaskarżenia. Jak podnosi się w orzecznictwie, w uzasadnieniu podstawy ogólnej należy konkretnie wyjaśnić, na czym polega niezgodność zaskarżonego orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w szczególności przez wskazanie naruszonej zasady pochodnej wywiedzionej z art. 2 Konstytucji RP oraz sposobu jej naruszenia³¹. Co istotne, przy konstruowaniu podstawy ogólnej skargi, skarżący nie jest ograniczony katalogiem zasad pochodnych sformułowanych już w orzecznictwie i doktrynie, może więc powołać się także na inną zasadę pochodną, pod warunkiem jednak, że szczegółowo przedstawi tok rozumowania, w drodze którego wywiódł taką zasadę z art. 2 Konstytucji RP³². Celem kontroli zainicjowanej skargą nadzwyczajną jest eliminacja orzeczeń godzących w podstawy umowy społecznej będącej fundamentem demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej³³. Jedyne więc tych, które odnoszą się do określonego kształtu relacji pomiędzy jednostką, a władzą publiczną (przedmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego) lub godności upodmiotowionej jednostki (podmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego)³⁴.

W przypadku, gdy zaskarżone orzeczenie godzi w zasadę z art. 2 Konstytucji RP oraz spełniona zostanie co najmniej jedna z trzech przesłanek szczególnych, Sąd Najwyższy może uchylić zaskarżone orzeczenie w całości lub

²⁹ K. Szczucki, *op.cit.*, s. 464.

³⁰ Postanowienie SN z 27 stycznia 2021 r., sygn. akt I NSNc 98/20, LEX nr 3114687.

³¹ Postanowienie SN z 28 września 2020 r., sygn. akt I NSNc 51/19, LEX nr 3056621.

³² *Ibidem*.

³³ Wyrok SN z 12 maja 2021 r., sygn. akt I NSNc 2/21, LEX nr 3114687.

³⁴ *Ibidem*.

w części i stosownie do wyników postępowania orzec co do istoty sprawy albo przekazać sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi (w razie potrzeby uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji), albo też umorzyć postępowanie³⁵. Co prawda, w przypadku uchylecia i przekazania sprawy (co przy uwzględnieniu skargi nadzwyczajnej ma miejsce najczęściej), dalsze procedowanie w danej sprawie pozostaje w gestii sądu właściwego, któremu sprawę przekazano, to jednak Sąd Najwyższy w swoich uzasadnieniach wskazuje, dlaczego orzeczenie zasługiwało na uchylenie i przedstawia wytyczne dla działań sądu, któremu sprawa zostaje przekazana.

Jak wskazał Sąd Najwyższy, o ile jednak ocena spełnienia przesłanek szczegółowych sprowadza się, w dużym uproszczeniu, do dokonania subsumpcji, o tyle dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości³⁶. Wskazany konflikt wartości musi zostać rozstrzygnięty poprzez odwołanie się do zasady proporcjonalności, przy czym kluczowe znaczenie będzie miała proporcjonalność *sensu stricto*, wyrażająca się w wyważaniu między koniecznością ochrony powagi rzeczy osądzonej, a koniecznością ochrony integralnie rozumianej zasady demokratycznego państwa prawnego jako przestrzeni urzeczywistniania sprawiedliwości społecznej³⁷. Uwzględnienie skargi nadzwyczajnej i uchylenie prawomocnego orzeczenia oznaczające odstępianie od zasady *res iudicata*, możliwe jest tylko w wyjątkowych sytuacjach³⁸. Jak wskazał TK w wyroku z 24 października 2007 r., sygn. akt SK 7/06, prawomocność sama

³⁵ Art. 91 § 1 u.SN; zob. więcej J. Kosowski, *Skarga nadzwyczajna jako nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia w procesie karnym. Zagadnienia wybrane*, [w:] *Zmiany w Sądzie Najwyższymi ich wpływ na ostateczny wynik postępowań sądowych*, red. D. Gil, A. Piasecki, Kraków 2019, Kraków 2019, s. 72–73.

³⁶ Zob. wyroki SN z 28 października 2020 r., sygn. akt I NSNc 22/20, pkt 1–6, OSNKN 2021/1/4; z 25 listopada 2020 r., sygn. akt I NSNc 57/20, pkt. 1–5, LEX nr 3093105; z 21 kwietnia 2021 r., sygn. akt I NSNc 89/20, LEX nr 3174812; postanowienie SN z 6 października 2021 r. sygn. akt I NSNc 357/21, OSNKN 2021/4/33; Zob. więcej: K. Dziga, *Czy merytoryczne rozpoznanie skargi nadzwyczajnej w sprawach karnych jest możliwe?*, „Czasopismo prawa karnego i nauk penalnych” 2019, nr 2, s. 144.

³⁷ Postanowienie SN z 8 września 2021 r., sygn. akt I NSNc 154/20, LEX nr 3217486; wyrok SN z 15 września 2021 r., sygn. akt I NSNc 9/21, LEX nr 3223820.

³⁸ Zob. więcej na temat podważania prawomocnych orzeczeń: P. Grzegorzczak, *Stabilność prawomocnych orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych w świetle standardów konstytucyjnych*

w sobie jest wartością konstytucyjną, dlatego jej podważanie „musi każdorazowo być przedmiotem skrupulatnego ważenia wartości”³⁹. Wobec powyższego, SN wskazując, że przez wydanie zaskarżonego orzeczenia doszło do naruszenia prawa musi jednocześnie stwierdzić, że jest ono na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej⁴⁰ (*res iudicata*)⁴¹.

III. Funkcjonowanie skargi nadzwyczajnej na przykładzie wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., sygn. akt I NSNc 2/19

Dla zilustrowania funkcjonowania skargi nadzwyczajnej w polskim porządku prawnym, poniżej zaprezentowano rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego⁴² – tj. wyrok Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., sygn. akt I NSNc 2/19, którym uwzględniono wniesioną skargę i uchyłono zaskarżone orzeczenie. Przedstawione orzeczenie wybrano ze względu na jego wymowność i oczywistość spowodowanych przez nie naruszeń, które można dostrzec niemalże *prima facie*. Co oczywiste, w uzasadnieniu wyroku, Sąd Najwyższy stwierdził, że uchylenie zaskarżonego orzeczenia jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Sprawa ze skargi nadzwyczajnej o sygn. akt I NSNc 2/19 dotyczyła nakazu zapłaty wydanego 27 listopada 2009 r. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy. Prokurator Generalny zaskarżając nakaz w całości wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu, z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej. Nakazem zapłaty Sąd Rejonowy orzekł o obowiązku zapłaty przez pozwanych K.G., D.K. oraz K.G. kwoty 15.995 zł. wraz z umow-

i międzynarodowych, [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego*, red. T. Ereciński, K. Weitz, Warszawa 2010, s. 151.

³⁹ Wyrok TK z 24 października 2007 r., sygn. akt SK 7/06, OTK Seria A 2007 nr 9, poz. 108.

⁴⁰ Ibidem; wyrok SN z 9 grudnia 2020 r., sygn. akt I NSNu 1/20, LEX nr 3089203.

⁴¹ Wyrok SN z 23 czerwca 2021 r., sygn. akt I NSNc 144/21, LEX nr 3190970.

⁴² Ze względu na ograniczoną objętość tego studium wybrano jedno reprezentatywne orzeczenie; zob. również np. wyroki SN z 29 września 2020 r., sygn. akt I NSNc 42/20, OSNKN 2021/1/3, z 2 czerwca 2021 r., sygn. akt I NSNc 178/20, LEX nr 3181539.

nymi odsetkami w wysokości 2% dziennie od 10 listopada 2009 r. do dnia zapłaty. Pozwana K.G. w ramach prowadzonej działalności gospodarczej pod firmą „S.U.D.” zakupiła na podstawie umowy sprzedaży z 31 stycznia 2009 r. od strony powodowej wyposażenie gabinetu kosmetycznego za łączną kwotę 15.945 zł. Do zawartej umowy sprzedaży dołączony był weksel *in blanco*, wystawiony przez K.G., a poręczony przez D.K. oraz K.G. W umowie pomiędzy stronami przewidziano wysokość odsetek umownych przekraczających maksymalną wysokość odsetek dopuszczalnych przez prawo tj. przez obowiązujący w dniu wydania nakazu zapłaty art. 359 § 2¹ w zw. z art. 359 § 2² k.c. Wynikająca z zaskarżonego nakazu zapłaty należność obejmująca odsetki, na dzień zamknięcia rozprawy przed Sądem Najwyższym wynosiła już 1.108.773,40 zł. – odsetki znacznie przewyższały pierwotny dług.

Sąd Najwyższy uznał, że niezastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy przez Sąd Rejonowy art. 359 § 2¹ w zw. z art. 359 § 2² k.c. stanowiło rażące naruszenie prawa, bowiem w stanie prawnym obowiązującym w czasie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty niedopuszczalne było zastrzeżenie w czynności prawnej odsetek za opóźnienie (art. 481 § 1 k.c.) w wysokości wyższej niż odsetki maksymalne wynikające z art. 359 § 2¹ k.c. Naruszona została w ten sposób zasada zaufania obywatela do państwa, godząc w bezpieczeństwo prawne pozwanych. Jak wskazał Sąd Najwyższy, zasada ta stanowi jedną ze składowych zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP) i wyraża się w możliwości oczekiwania przez obywatela, aby organy państwa prawidłowo stosowały obowiązujące przepisy prawa, skoro zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy uwzględnił przesłankę szczególną w postaci rażącego naruszenia prawa tj. art. 359 § 2¹ w zw. z art. 359 § 2² k.c. Jak dalej stwierdził, uchylenie zaskarżonego orzeczenia – w zakresie, w jakim skarga nadzwyczajna okazała się zasadna – stało się konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Wyrokiem z 8 maja 2019 r. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony nakaz zapłaty częściowo (tj. w zakresie odsetek i kosztów procesu) oraz przekazał sprawę w części w jakiej nakaz zapłaty został uchylony, do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

IV. Zakończenie

Zasada demokratycznego państwa prawnego zawarta w art. 2 Konstytucji RP, to doniosła reguła, która chroni przed naruszeniem podstawowe wartości ludzkie⁴³. Zgodność orzeczeń sądowych z jej treścią jest konieczna dla zachowania standardu praworządności⁴⁴. Wprowadzenie do polskiego porządku prawnego skargi nadzwyczajnej uzupełniło deficyt nadzwyczajnych środków zaskarżenia pozwalających na eliminację rażąco wadliwych orzeczeń z poszanowaniem prawa do sądu⁴⁵. Efektywność tego środka kontroli wpływa na ocenę jego znaczenia. Wagę ochrony zgodności orzeczeń z zasadą uregulowaną w art. 2 Konstytucji RP, przybliżają w sposób najbardziej namacalny konkretne rozstrzygnięcia spraw ze skargi nadzwyczajnej, wskazujące w jaki sposób działa ta instytucja i jakie stwarza możliwości czynienia za dość zasadom państwa demokratycznego, państwa prawnego oraz państwa sprawiedliwego. Jak już wyżej wykazano, z zasady demokratycznego państwa prawnego wypływa szereg zasad szczegółowych, co oznacza, że skarga nadzwyczajna chroni szerokie spektrum wartości konstytucyjnych. W przedstawionej sprawie o sygn. I NSNc 2/19 uchylenie zaskarżonego orzeczenia stało się konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i doprowadziło do przywrócenia działania zasady zaufania obywatela do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego. Funkcjonowanie skargi nadzwyczajnej okazuje się być nie tylko istotne, ale i nieodzowne dla urzeczywistniania sprawiedliwości społecznej. Zwłaszcza biorąc pod uwagę, że ochrona realizowana przez ten środek zaskarżenia stanowi ostateczną możliwość weryfikacji zgodności z prawem prawomocnych orzeczeń.

Na skutek skargi nadzwyczajnej doszło do uchylenia wielu orzeczeń, które stały w sprzeczności z prawem, a zatem i do wzmocnienia zaufania obywateli do wymiaru sprawiedliwości, które to przecież stanowiło jeden z ce-

⁴³ Z. Duniewska, *Zakres regulacji prawa administracyjnego materialnego – wyznaczenie pojęcia instytucji tego prawa*, [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 7, *Prawo administracyjne materialne*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2017, s. 51–184.

⁴⁴ E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, *Skarga nadzwyczajna – dopuszczalność i jej specyfika*, [w:] *Zmiany w Sądzie Najwyższym i ich wpływ na ostateczny wynik postępowań sądowych*, red. D. Gil, A. Piasecki, Kraków 2019, s. 60.

⁴⁵ Wyrok SN z 1 grudnia 2021 r., sygn. akt I NSNc 555/21, niepubl.

łów wprowadzenia skargi nadzwyczajnej⁴⁶. Ochrona realizowana przez ten środek kontroli jest znaczącym instrumentem wspierania skutecznego wymiaru sprawiedliwości, wobec czego jego wprowadzenie uznać należy za zasadne i celowe⁴⁷. Należy wskazać, że zadanie Sądu Najwyższego, jakim jest kontrola nadzwyczajna prawomocnych orzeczeń sądowych w celu zapewnienia ich zgodności z art. 2 Konstytucji RP to ważna i potrzebna kompetencja.

Literatura

- Bagińska L., *Skarga kasacyjna i nadzwyczajna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020.
- Balcerzak M., *Skarga nadzwyczajna do Sądu Najwyższego w kontekście skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Palestra” 2018, nr 1–2.
- Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2017.
- Domańska A., *Czy skarga nadzwyczajna do sądu nadzwyczajnego spełniła swoje cele?*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica” 2020, nr 93.
- Duniewska Z., *Zakres regulacji prawa administracyjnego materialnego – wyznaczenie pojęcia instytucji tego prawa*, [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 7, *Prawo administracyjne materialne*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2017.
- Dziga K., *Czy merytoryczne rozpoznanie skargi nadzwyczajnej w sprawach karnych jest możliwe?*, „Czasopismo prawa karnego i nauk penalnych” 2019, nr 2.
- Gruszecka D., *Podstawy skargi nadzwyczajnej w sprawach karnych – uwagi w kontekście „wypełniania luk w systemie środków zaskarżenia”*, „Palestra” 2018, nr 9.
- Grzegorzczak P., *Stabilność prawomocnych orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych w świetle standardów konstytucyjnych i międzynarodowych*, [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego*, red. T. Ereciński, K. Weitz, Warszawa 2010.
- Kil J., *W obronie skargi nadzwyczajnej w sprawach karnych*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2020, nr XX, z. 3.
- Kosowski J., *Skarga nadzwyczajna jako nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia w procesie karnym. Zagadnienia wybrane*, [w:] *Zmiany w Sądzie Najwyższymi ich wpływ na ostateczny wynik postępowań sądowych*, red. D. Gil, A. Piasecki, Kraków 2019.
- Kotowski A., *Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9.

⁴⁶ Uzasadnienie prezydenckiego projektu ustawy o Sądzie Najwyższym, Sejm VIII kadencji, druk nr 2003, s. 5–8.

⁴⁷ A. Szczepańska, *Zakaz orzekania w sprawie uprzednio osądzonej. Glosa do postanowienia SN z dnia 26 marca 2019 r.*, I NSNc 1/19, „Glosa” 2021, nr 2, s. 91.

- Marszałkowska-Krześ E., *Skarga nadzwyczajna – dopuszczalność i specyfika*, [w:] *Zmiany w Sądzie Najwyższym i ich wpływ na ostateczny wynik postępowań sądowych*, red. D. Gil, A. Piasecki, Kraków 2019.
- Michalak A., *Skarga nadzwyczajna – dopełniający czy konkurencyjny wobec skargi konstytucyjnej instrument ochrony konstytucyjnych wolności i praw jednostki*, „Przegląd Sejmowy” 2019, nr 2(151).
- Radajewski M., *Skarga nadzwyczajna (wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 3.
- Sokolewicz W., Zubik M., *uwagi nr 30–38 do art. 2*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. I, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016.
- Szczepańska A., *Zakaz orzekania w sprawie uprzednio osądzonej. Glosa do postanowienia SN z dnia 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19*, „Glosa” 2021, nr 2.
- Szczucki K., *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Tuleja P., *Komentarz do art. 2*, [w:] *Konstytucja RP, Komentarz do art. 1–86*, t. 1, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.